

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.fpvmv.umb.sk/politickevedy>

Autor(i) / Author(s): Raticová Júlia, Kaščáková Dominika
Článok / Article: „Politika ochrany“: reformulácia konceptuálneho rámca reakcie OSN na ohrozenia mieru a bezpečnosti / „Policy of Protection“: Conceptual Frame of the UN Reaction to the Threat to Peace and Security Revised
Časopis / Journal: Politické vedy / Political Sciences
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

RATICOVÁ, J., KAŠČÁKOVÁ, D. 2012. „Politika ochrany“: reformulácia konceptuálneho rámca reakcie OSN na ohrozenia mieru a bezpečnosti. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 15, č. 1, 2012. ISSN 1335 – 2741, s. 105 – 130.

Dostupné na internete:

<http://www.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/1_2012/raticova_kascakova.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

„POLITIKA OCHRANY“: REFORMULÁCIA KONCEPTUÁLNEHO RÁMCA REAKCIE OSN NA OHROZENIA MIERU A BEZPEČNOSTI

Júlia Raticová – Dominika Kaščáková*

RESUME

In the course of decades, the UN Security Council efforts to maintain international peace and security in form of peacekeeping operations have evolved from impartial, relatively narrow and politically uncontroversial mandates based on consent of all parties to conflict towards more proactive, partisan and broader agendas of protecting civilian populations in armed conflict. Such shift requires not only improvements in field performance, but also building broader and deeper consensus on when and under what circumstances the protection of civilians should be carried out by the international community as a condition sine qua non adequate mandates for practical implementation of these tasks. During the last decade and half we have witnessed that the approach of the UN Security Council in dealing with the acts of breaches of peace or security has been increasingly built on the issue of civilian protection, complemented from the mid-2000 by the doctrine of Responsibility to Protect. Protection of civilians, stemming from the concept of human security, represents a broad agenda of protection of civilian populations during armed conflict, going beyond immediate issue of protection from mass atrocities. The R2P doctrine, in an attempt to foster a global political consensus on the question how to confront situations of mass atrocities against civilian populations, committed presumably by their own states and governments, asserts the primary responsibility of a government to protect its population from genocide, war crimes, crimes against humanity and ethnic cleansing; if unable or unwilling to do so, the international community has responsibility to act, amounting to temporary suspension of sovereignty of the state in question. The aim of this article is to outline the intersection between the politics of protection of civilians, as elaborated by the UN from 1990s onwards, and the R2P, as adopted by the UN General Assembly in 2005, and how they might influence the UN response to contemporary crises. We maintain that the protection of civilians represents an important pillar of the current

* Mgr. Júlia Raticová pôsobí ako externá doktorandka na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, e-mail: julia.raticova@gmail.com.

Mgr. Dominika Kaščáková, M.A. pôsobí ako interná doktorandka na Katedre bezpečnostných štúdií Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, e-mail: dominika.kascakova@umb.sk.

approach of the UN Security Council in framing issues of international peace and security debate, and in connection with the R2P doctrine it decisively conditions much of the current security discourse in the UN Security Council despite the fact that unresolved questions, differences and tensions persist as to the practical application of both these norms.

Key Words: politics of protection, protection of civilians, responsibility to protect, humanitarian intervention, Security Council, United Nations, peace operations

„Bezpečnosť ‚nás, ľudu‘ je úplne rovnako dôležitá, ako bezpečnosť štátov. Ochrana ľudských životov sa zameriava na bezprostredné hrozby pre prežitie jednotlivcov a skupín. OSN si uvedomuje, že ochrana životov ľudí stojí v centre jej účelu a princípov.“

Ban Ki-moon, generálny tajomník OSN, 2011

Úvod

Hoci je mier všeobecne vnímaný ako kolektívna hodnota, názory na jeho dosahovanie a udržiavanie sa rôznia. Uspokojivo vyriešená nie je otázka, či je možné a morálne odôvodnené snažiť sa o dosiahnutie mieru aj prostredníctvom vojny, resp. ozbrojeného zásahu. Napriek tomu sa vojna na „skončenie všetkých vojen“ alebo na nastolenie mieru a vytvorenia „sveta bezpečného pre demokraciu“ v novodobých dejinách vyskytovala častejšie, ako útočná vojna s cieľom presadzovania individuálneho záujmu či materiálneho záujmu štátu. Od vzniku Organizácie Spojených národov (OSN) v roku 1945 bola kompetencia ochraňovať medzinárodný mier a bezpečnosť zverená do rúk Bezpečnostnej rady OSN (BR OSN). V súlade s dikciou Charty OSN má byť táto kompetencia uskutočňovaná predovšetkým nevojenskými prostriedkami a len v nevyhnutných prípadoch, spadajúcich pod Kapitulu VII, pripúšťa nastolenie alebo vynútenie mieru prostredníctvom mierových operácií. V prípade, že k ich presadeniu a schváleniu dôjde na pôde BR, sú vnímané ako konsenzuálne a legitímne, čo sa však nedá povedať o druhom spôsobe „vynucovania mieru“, ktorý zostáva viac v rukách individuálnych štátov – výrazne menej konsenzuálnej ozbrojenej humanitárnej intervencii.

Otázka humanitárnej intervencie je naozaj mimoriadne sporná. Charta OSN hovorí na prvý pohľad jasnou rečou: použitie sily v medzinárodných vzťahoch je jednoznačne zakázané okrem dvoch prípadov: sebaobrana alebo akcia autorizovaná BR OSN v prípade, že je ohrozený medzinárodný mier a bezpečnosť. Od roku 1945, kedy bola Charta slávnostne podpísaná, sa však realita medzinárodných vzťahov zásadným spôsobom zmenila a Charta stále

problematickejšie reflektuje, reaguje a adaptuje požiadavky na problémy, ktoré súčasné medzinárodné spoločenstvo považuje za relevantné. Meniace sa bezpečnostné prostredie prinieslo zmenu nielen v koncepcii sebaobrany, ale tiež v charaktere otázok, ktoré môžu predstavovať ohrozenie medzinárodného mieru a bezpečnosti, a byť tak legitímnym predmetom záujmu a rozhodovania BR OSN. V prípade sebaobrany sú spochybňované klasické kritériá, na základe ktorých je možné podniknúť legitímnu sebaobranu predovšetkým v jej preemptívnej forme. V prípade otázok, ktorými sa BR OSN zaoberá v zmysle ich posudzovania ako možných hrozieb voči medzinárodnému mieru a bezpečnosti taktiež dochádza k rozširovaniu ich zoznamu. Spoločným výsledkom týchto zmien je väčší počet intervencií nielen v kolektívnej, ale taktiež v individuálnej forme. Charakter hrozieb sa od roku 1945 taktiež zmenil – niektoré zostali, pribudli nové, iné zmenili svoj význam a dôležitosť. V zásade sa však BR OSN v súčasnosti zaoberá v čoraz väčšej miere otázkami, ktoré boli počas Studenej vojny považované za irelevantné, resp. druhotné voči neustále prítomnej hrozbe nukleárnej vojny. Rozširovanie agendy pôsobnosti OSN vyplýva aj z faktu, že charakter súčasných ozbrojených konfliktov má povahu prevažne vnútroštátnych konfliktov, etnických či občianskych konfliktov a situácií, v ktorých štát a štátne elity nepredstavujú ochrancov života a záujmov svojich obyvateľov, ale stávajú sa pre nich priamou hrozbou. Tým na seba v praxi narážajú dve hodnoty, ktoré súčasné medzinárodné spoločenstvo zaraďuje medzi základné piliere svojho fungovania: suverenita štátu a s ňou súvisiaci princíp nezasahovania do vnútorných záležitostí štátu, ktoré chápu suverenitu štátu ako jeho právo, a koncepcia ľudských práv, ktorá chápe suverenitu štátu ako jeho zodpovednosť. V kontexte súčasného vývoja sa tak stáva problematickou nielen otázka humanitárnej intervencie v prípadoch, keď dochádza k porušeniu suverenity štátu, ale zároveň aj otázka humanitárnej neintervencie v prípadoch, keď dochádza k rozsiahlemu porušovaniu ľudských práv.

Hľadanie konsenzu: od humanitárnej intervencie k ochrane civilného obyvateľstva a zodpovednosti ochraňovať

90. roky minulého storočia boli dekádou plnou turbulencií a neistoty. Koniec bipolarity a rozpad Sovietskeho zväzu po sebe zanechali otázky, na ktoré bolo ťažké odpovedať. Neistota vyplývala z mnohých pretrvávajúcich a latentných konfliktov, ako aj z potenciálne výbušných problémov, ktoré boli

počas súperenia veľmocí „odložené“ a tlmené ich obrovským mocenským potenciálom a projekciou sily. Neukončené súperenie v krajinách tretieho sveta, sprevádzané masívnymi finančnými a materiálmi dotáciami od oboch strán bolo náhle prerušené, no zanechalo svoje stopy. Dovtedy tlmené vnútorné konflikty sa rapídne zintenzívnili, vznikli oblasti mocenského vákua, ktoré umožnili expanziu radikalizmu a fundamentalizmu či vznik nových potenciálnych rivalít. Navyše sa po rozpade sovietskeho impéria objavili nové konflikty: mnohé predtým „sovietske“ štáty a národy sa dožadovali vlastnej identity a naštartovali proces získania nezávislosti. Ku koncu dekády začali tieto nevyriešené spory medzinárodné spoločenstvo zaujímať čoraz viac (Kaščáková, 2008). Jeho odpoveď na jednotlivé krízy však bola buď kontroverzná, nedostatočná, alebo úplne absentovala.

Už počas studenej vojny bola OSN opatrná a často odmietavo pristupovala k autorizácii nasadenia jednotiek v konfliktných oblastiach s mandátom na použitie ozbrojenej sily. Medzinárodné prostredie v tomto období nebolo naklonené rozsiahlemu výkonu zodpovednosti za udržanie mieru prostredníctvom misií s mandátom OSN vzhľadom na problematické hľadanie konsenzuálneho postupu medzi dvoma supervelmocami s rozdielnymi záujmami. Z tohto dôvodu jedinými významnými prípadmi angažovania sa OSN bola misia v Kongu v rokoch 1960 - 1964 a angažovanie sa v Kórejskej vojne v rokoch 1950 - 1953, ktoré však bolo realizované na základe rozhodnutia Valného zhromaždenia, nie priamo BR OSN. Pevná ruka supervelmocí v období studenej vojny bránila eskalácii množstva sekundárnych konfliktov, ktoré prežívali v latentnej forme a slúžili viac ako prostriedok nepriamej konfrontácie Spojených štátov a Sovietskeho zväzu, čo taktiež prispelo k skutočnosti, že to nebola primárne OSN, od koho počas studenej vojny závisel medzinárodný mier a bezpečnosť.

Po skončení bipolárnej konfrontácie koniec antagonizmu medzi Spojenými štátmi a Sovietskym zväzom mnohých pozorovateľov viedol k presvedčeniu, že svet sa nachádza na prahu novej éry medzinárodnej spolupráce založenej na efektívnom multilateralizme formalizovanom v efektívnych medzinárodných inštitúciách na čele s OSN. Pozitívne vnímanie medzinárodného prostredia bolo však už čoskoro poznamenané a výrazným spôsobom korigované eskaláciou veľkého počtu latentných konfliktov, ku ktorej došlo v rôznych častiach sveta. Hoci tieto konflikty boli väčšinou lokálne, maximálne regionálne, mierou násillia a počtom obetí prekonal aj konflikty z obdobia studenej vojny. Dôvodom bola skutočnosť, že koniec bipolárneho súperenia nepriniesol „odblokovanie“ BR

OSN a jej vyššiu efektívitu, ale skôr nerozhodnosť, nedostatok vízie a čoraz viac aj rozdielne až protichodné národné záujmy jej členov. Napriek tomu bola OSN v 90-tych rokoch pripravenejšia a ochotnejšia aktívne sa angažovať v konfliktoch aj prostredníctvom vyslania ozbrojených jednotiek, predovšetkým vo forme tzv. robustných mierových operácií (Wulf, 2005), v ktorých jednotky OSN nepôsobili len ako nestranní peacekeeperi, ale ich úlohou bolo mier priamo vynucovať, a to aj za použitia ozbrojenej sily a priamej účasti v bojoch v pozícii jednej zo strán konfliktu. Vyššia miera angažovanosti sa však nepremietla do vyššej miery efektivity. V tejto súvislosti OSN narážala v zásade na dva komplementárne a navzájom súvisiace problémy: (1) závislosť jej akcieschopnosti od ad hoc vytvorených mierových jednotiek (keďže autonómne jednotky OSN napriek tomu, že Charta predpokladala ich vznik, nikdy vytvorené neboli) a implicitne od rozhodnutia (schopnosti a pripravenosti) jednotlivých členských štátov zapojiť sa do misie s mandátom OSN, a zároveň (2) závislosť rozhodnutia jednotlivých štátov o účasti v mierovej misii od priechodnosti daného rozhodnutia, vzhľadom na ich vnútropolitický rámec (v zmysle schopnosti artikulovania a získania podpory pre nasadenie ozbrojených síl v prípade, že nie je bezprostredne ohrozená národná bezpečnosť alebo zahraničnopolitické záujmy daného štátu). To vytvára problémy jednak v schopnosti rýchlej reakcie na krízu (v zmysle rýchlosti mobilizácie a možného nasadenia jednotiek OSN), v schopnosti výkonu a udržateľnosti záväzku v strednodobom a dlhodobom horizonte a v neposlednom rade aj v materiálnej a personálnej vybavenosti vysielaných jednotiek.

Na túto skutočnosť veľmi bolestne poukázali najmä štyri krízy v dekáde 90-tych rokov: intervencia OSN v Somálsku v rokoch 1992 - 1993, absencia intervencie v Rwande v roku 1994¹, intervencia OSN v roku 1995 v Bosne a nakoniec intervencia NATO v Kosove v roku 1999. Všetky tieto prípady určitým spôsobom prispeli k čoraz silnejšiemu tlaku na vytvorenie medzinárodného režimu, v rámci ktorého by mohol byť kolektívny zásah spadajúci pod koncept humanitárnej intervencie uskutočnený rozhodnejším, zásadným a včasným spôsobom, ale ktorý zároveň nebude predstavovať oslabenie či odchýlku od zavedených procedurálnych pravidiel pre kolektívny zásah (v rámci OSN).

¹ Napriek tomu, že v krajine bol prítomný kontingent mierových jednotiek OSN, bol malý a nemal dostatočný mandát.

Prvá závažná humanitárna kríza sa odohrala v Somálsku, kde „medzinárodná intervencia“ s mandátom OSN „na záchranu životov a nastolenie poriadku zlyhala v dôsledku zlého plánovania, zlého prevedenia a prehnannej závislosti na vojenskej sile“ (ICISS, 2001, str. 1), ako aj v dôsledku nedostatočného mandátu, ktorý nezodpovedal závažnosti situácie. Zlyhanie v Somálsku okrem negatívneho dopadu na imidž samotnej OSN negatívne ovplyvnilo aj Spojené štáty. Po katastrofálnom zlyhaní snahy chytiť blízkych spolupracovníkov generála **Aideeda** v Mogadišu v dôsledku rozšírenia stanovených cieľov misie (tzv. *mission creep*) nad rámec zabezpečovania humanitárnej pomoci sa rozhodli úplne stiahnuť svoju podporu misie.

Zlyhanie intervencie v Somálsku malo okrem 18 amerických vojakov a ďalšieho osudu Somálska ako celej krajiny aj ďalšiu obeť: Rwandu. Nedostatok politickej vôle, čiastočne v dôsledku zlyhania intervencie v Somálsku, spôsobil neschopnosť a nechotu OSN a Spojených štátov zasiahnuť pred a počas genocídy v roku 1994. Tá si podľa rôznych odhadov vyžiadala medzi pol miliónom až miliónom obetí a následne viedla k destabilizácii celej oblasti Veľkých jazier.

Zlyhanie medzinárodného spoločenstva pri riešení situácie v Rwande bol ešte viac zvýraznený neadekvátnym pôsobením OSN v Bosne v roku 1995, ktoré vyústilo do zlyhania jednotiek OSN pri poskytovaní ochrany civilnému obyvateľstvu v „bezpečných útočiskách“ OSN a do ich nečinnosti pri masakri v Srebrenici.

Ďalší problém diskusie o humanitárnej intervencii sa objavil počas intervencie NATO v Kosove v roku 1999. Intervencia bola uskutočnená bez súhlasu Belehradu a bez mandátu BR OSN. Hoci bola úspešná vo svojom primárnom ciele zastaviť masové násilie proti civilnému obyvateľstvu, intervencia vyvolala značný záujem a diskusiu o legitimitate humanitárnej intervencie ako takej, jej zjavnom rozpore so štátnou suverenitou a princípom nezasahovania, ktoré zas odporujú potrebe a záväzku ochraňovať ľudské práva. Tieto debaty boli ešte umocnené diskusiou o použití vojenskej sily v medzinárodných vzťahoch, najmä ak nie je uplatnená pod záštitou alebo so súhlasom BR OSN.

V oblasti teórie medzinárodného práva existuje názor, že právo na intervenciu existovalo už v období pred vytvorením a podpísaním Charty OSN, a vychádza z koncepcie spravodlivej vojny. Právo na intervenciu je v súčasnosti podporované aj názorom, že v prípadoch, keď hrozia veľké straty na ľudských životoch a rozsiahle porušovanie ľudských práv a slobôd, je povinnosťou štátov konať (ideálne s mandátom BR OSN, ale v nevyhnutných prípadoch aj bez

neho) s odkazom na univerzálne platnú hodnotu ľudských práv a ľudského života, ktorý má mať prednosť pred ochranou národných záujmov jednotlivých štátov a ich suverenitou. Na druhej strane sa humanitárna intervencia spochybňuje predovšetkým odkazom na nejasné motívy a národné záujmy intervenujúcich štátov, ktoré vedú štáty konať vtedy, keď im to vyhovuje a zdržať sa konania v prípadoch, keď to vyžaduje ich národný záujem. Inštitút humanitárnej intervencie je tak legitímne spochybňovaný odkazom na jeho používanie a zneužívanie ako nástroja zahraničnej politiky silných štátov, resp. ako neoimperialistického nástroja zahraničnej politiky liberálnych demokracií.

Skutočnosť, že problematika humanitárnej intervencie nie je reflektovaná v Charte OSN, a medzinárodné právo taktiež nie je v tejto otázke jednoznačné, posúva otázku humanitárnej intervencie skôr do polohy problému právnej a politickej interpretácie, a to nielen v rovine rozhodnutia o jej podniknutí alebo nepodniknutí, ale tiež v otázke prisúdenia legitimacy konkrétnemu prípadu. V oblasti legitimacy je prirodzene kľúčovým aktérom OSN a jej Bezpečnostná rada, ktorá tradične reagovala na konfliktné situácie prostredníctvom inštitútu mierových operácií v ich rozličnej forme. Problémy spojené s ich realizáciou a ich nízka úspešnosť však viedli k postupnému odklonu od riešenia konfliktných situácií prostredníctvom mierových misií pod velením OSN v prospech unilaterálnej humanitárnej intervencie štátu alebo skupiny štátov, s mandátom, ale taktiež bez mandátu BR OSN. Tento posun vychádzal z vnímanej nedostatočnosti princípov kolektívnej bezpečnosti a ich opakovaného zlyhania v praxi, čo stavia OSN do polohy nie priamo aktéra schopného *vykonávať* kroky smerujúce k udržaniu medzinárodného mieru a bezpečnosti, ale skôr do polohy morálnej autority, ktorá *deleguje a legitimizuje* konanie aktérov, ktorí sú schopní a ochotní túto zodpovednosť na seba prevziať. V priestore medzi *konať* a *legitimizovať* sa tak do istej miery stráca hlavná úloha OSN „*ochrániť budúce generácie od hrôz vojny*“, ktorá má charakter aktívneho podieľania sa na vytváraní bezpečného a mierového prostredia nielen pasívnym udelením súhlasu s konaním, ktoré je v súlade s týmto cieľom, ale jeho bezprostredným výkonom. Neúspechy jednotlivých humanitárnych intervencií, ktoré OSN podnikla, prípadne pre nedostatok politickej vôle nepodnikla, rastúce inklinovanie k unilaterálnym intervenciám alebo intervenciám koalícií ochotných a schopných, ako aj negatívne nálady voči samotnej koncepcii viedli k odklonu od konceptualizácie diskusie ako humanitárnej intervencie v snahe nájsť konsenzus a spoločný základ na kolektívne riešenie situácií, kedy dochádza k masívnemu porušovaniu ľudských

práv. Akceptovateľným riešením sa stalo aktívne presadzovanie tzv. „ľudskej ochrany“ (*human protection*) ako špecifickej oblasti ľudskej bezpečnosti (*human security*). V spojení s postupným nabieraním kompetencií prostredníctvom interpretácie Charty OSN sa tak BR OSN snaží zmenšiť priepasť medzi legitimizáciou a aktívnym reagovaním na krízy a ohrozenia mieru a bezpečnosti prostredníctvom tzv. „politiky ochrany“, ktorá v sebe spája princípy ochrany civilného obyvateľstva a doktríny zodpovednosti ochraňovať.

Ochrana civilného obyvateľstva

Hoci tematicky sa OSN a BR OSN začali agende ochrany civilného obyvateľstva systematicky a konzistentne venovať od konca 90-tych rokov 20. storočia, ochrana civilného obyvateľstva predstavuje oblasť činnosti OSN, ktorá bola do jej pôsobenia zakomponovaná už od jej vzniku, a to predovšetkým prostredníctvom inštitútu mierových operácií. Mandáty prvotných mierových operácií však na ľudsko-právnu agendu spočiatku odkazovali skôr nepriamo a ochrana civilného obyvateľstva len zriedkakedy predstavovala primárny cieľ mierovej misie. (Bellamy – Williams, 2011) Princípy ochrany civilistov a postupného nárastu významu tzv. ľudskej bezpečnosti boli presadzované len postupne ako súčasť komplexnejšej agendy OSN zameranej na zvýšenie akceptácie princípov rešpektovania ľudských práv, medzinárodného humanitárneho práva a práv utečencov, ochranu príslušníkov misií s mandátom OSN a podporu ich činnosti, špeciálnu ochranu žien a detí počas konfliktu a pod. členskými štátmi.

Počas studenej vojny boli mierové operácie pod záštitou OSN vykonávané primárne na základe a v súlade s Kapitolou VI Charty OSN, t.j. v rámci opatrení zameraných na mierové riešenie sporov. Okrem obmedzeného mandátu boli charakteristické najmä tým, že boli podmienené súhlasom všetkých strán konfliktu s ich prítomnosťou a pôsobením, ktorý sa k ustanoveniu misie vyžadoval. Cieľom bolo predovšetkým monitorovanie situácie po tom, ako sporné strany dosiahli dohodu o prímerí (monitorovacie a pozorovacie misie), vykonávanie dohľadu nad dodržiavaním týchto dohôd a prípadne vyžadovanie (nie však možnosť donútenia) nápravy a zmeny správania sa sporných strán v prípadoch, keď dochádzalo k porušovaniu týchto dohôd (dozorovacie misie), alebo v prípade, že ozbrojené stretы pretrvávali, fyzicky oddelenie sporných strán, vytvorenie nárazníkovej zóny medzi nimi a zabránenie ďalšiemu pokračovaniu či rozširovaniu násillia (misie s mandátom bezpečnostnej sily).

Keďže misii predchádzal súhlas oboch sporných strán s prítomnosťou kontingentu OSN a dohoda na mandáte, v rámci ktorého budú pôsobiť, tieto misie boli relatívne politicky málo problematické, hoci často „bezzubé“ a tým pádom aj málo realizované, čo súviselo s celkovým charakterom bipolárneho usporiadania sveta.

V dekáde 90-tych rokov sa však pôsobenie mierových síl OSN začalo pod vplyvom udalostí výrazným spôsobom meniť, a to vo všetkých smeroch. Prostredia, v ktorom bola vyžadovaná ich prítomnosť, boli výrazne menej permissívne ako v predchádzajúcom období; získanie súhlasu všetkých strán s ich prítomnosťou bolo čoraz viac problematické, keďže sa jednalo primárne o vnútropolitické konflikty charakterizované rastúcim počtom nielen štátnych, ale predovšetkým neštátnych aktérov ako účastníkov týchto konfliktov. Diverzita a početnosť aktérov vnútropolitických konfliktov sa premietla aj do skutočnosti, že zásadne skomplikovala možnosti dosiahnutia dohody týkajúcej sa rozsahu mandátov v BR OSN, pretože na adekvátne riešenie situácie už nepostačovali jednoduché mandáty na monitorovanie situácie a oddeľovanie sporných strán. Masívne násilnosti páchané početnými a rôznorodými stranami na civilnom obyvateľstve, ako aj nárast priameho fyzického ohrozenia príslušníkov kontingentov OSN si vyžadovali extenzívnejšie a proaktívne mandáty, ktoré posunuli celkový charakter mierovej misie smerom od peacekeepingu, t.j. udržiavania mieru, k peace-enforcement (vynúteniu mieru) či peace-buildingovým aktivitám (t.j. vytváranie mieru).

Posun v charaktere misie znamenal aj postupný odklon od zásady nestrannosti mierových jednotiek OSN, ktorá pre mnohých členov BR, či už vzhľadom na ich odlišný hodnotový rámec, alebo politické preferencie predstavovala a dodnes predstavuje zásadný problém. S postupnou eróziou tradičného neutrálneho postoja voči všetkým zúčastneným stranám sa zvýšila frekvencia toho, že OSN sa priklonila na stranu niektorých účastníkov konfliktu. Strata neutrálnosti bola spôsobená „výzvami zainteresovaných vlád a humanitárnych aktérov viac sa angažovať v ochrane civilného obyvateľstva, ktoré často vyžaduje prijatie takých krokov, ktoré ich postavili do konfliktu k niektorými skupinami zaangažovanými v konflikte.“ (Weir, 2009, s. 3) Zmenené operačné prostredie, neadekvátnosť výkonu OSN v týchto podmienkach a s tým súvisiace zlyhania viedli k postupnému príklonu k autorizácii extenzívnejších mandátov pod Kapitoulou VII² Charty OSN, ktorá

² Akcie pri ohrození mieru, porušení mieru a aktoch agresie.

umožňuje implementáciu agresívnejších, proaktívnych opatrení, a v prípade potreby aj použitie vojenskej sily. Uvedený prístup sa premietol aj do oblasti agendy ochrany civilného obyvateľstva, ktorá začala zastávať významnú pozíciu pri činnosti BR OSN, čo sa následne odzrkadlilo v mandátoch, ktoré boli jednotlivým misiám autorizované. Tie odkazovali na potrebu ochrany civilného obyvateľstva zo strany mierových jednotiek podstatne explicitnejšou formou ako tomu bolo v predchádzajúcich dekádach studenej vojny, a to buď prostredníctvom priamych výziev na „ochranu civilistov pred bezprostrednou hrozbou fyzického násillia“, alebo na vytvorenie „bezpečného a chráneného prostredia“ či tzv. „bezpečných zón“. Od 90-tych rokov sa tak BR OSN začala pravidelne odvolávať na Kapitulu VII Charty OSN pri vytváraní ochranných mandátov (Holt – Taylor – Kelly, 2009) a OSN začala presadzovať tézu, že „v prípade, že príslušníci mierových jednotiek budú svedkami násillia páchaného na civilistoch, malo by sa oficiálne a automaticky predpokladať, že majú mandát k tomu, aby tomuto konaniu v rámci svojich možností zabránili.“ (Report of the Panel on UN Peace Operations, 2000) V apríli 1998 vtedajší generálny tajomník OSN **Kofi Annan** identifikoval ochranu civilistov ako „humanitárny imperatív“ (S/1998/318). Následne BR OSN prijala rozhodnutie, na základe ktorého zaviazala generálneho tajomníka podávať pravidelné správy o problematike ochrany civilného obyvateľstva, ku ktorej sa dvakrát ročne mali konať neformálne diskusie na pôde OSN.

O tom, že agenda ochrany civilného obyvateľstva sa pomerne rýchlo dostala na prominentné miesto v pozornosti OSN svedčí aj prijatie rezolúcie 1265 v roku 1999, ktorou BR OSN explicitne vyjadrila svoju „pripravenosť odpovedať na situácie, keď v ozbrojených konfliktoch dochádza k útokom na civilistov, alebo k úmyselným obštrukciám pri doručovaní humanitárnej pomoci civilistom“, a to prostredníctvom „zodpovedajúcich opatrení“, ktoré má BR OSN k dispozícii v súlade s Chartou OSN. Zároveň BR OSN vyjadrila svoju „pripravenosť posúdiť, akým spôsobom môžu mandáty mierových operácií adresnejšie reagovať na negatívne dopady ozbrojeného konfliktu na civilné obyvateľstvo“ (S/RES/1265). Je možné konštatovať, že uvedená rezolúcia do istej miery predznamovala posun v prístupe k štátnej suverenite, neskôr konceptualizovaný vo forme doktríny zodpovednosti ochraňovať (*Responsibility to Protect – R2P*), odkazom na „zodpovednosť štátov ukončiť beztrestnosť a trestne stíhať tých, ktorí sú zodpovední za genocídu, zločiny proti ľudskosti a závažné porušenia medzinárodného humanitárneho práva“ (S/RES/1265). Tým BR naznačila, že napriek princípu suverenity a zásady nezasahovania do

vnútorných záležitostí štátu táto neznamena, že štát nenesie zodpovednosť za konanie, ktoré nie je v súlade so základnými morálnymi imperatívami medzinárodného spoločenstva a je povinný konať v súlade s nimi.

V roku 2000 prijala BR OSN Rezolúciu 1296, ktorej dikcia znamenala posun v tradičnom konceptualizovaní ohrozenia mieru a bezpečnosti v tom zmysle, že konštatovala, že „*cielené útoky na civilné obyvateľstvo alebo iné chránené osoby a páchanie systematických, flagrantných a rozsiahlych porušení medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv počas ozbrojeného konfliktu môže predstavovať ohrozenie medzinárodného mieru a bezpečnosti*“. BR opätovne potvrdila svoju pripravenosť prijať „*zodpovedajúce opatrenia*“ v závislosti na situácii, pričom rezolúcia explicitne pripustila možnosť vytvorenia „*dočasných bezpečnostných zón a koridorov na ochranu civilného obyvateľstva a prisun humanitárnej pomoci*“ v prípadoch, že existuje hrozba „*genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov proti civilnému obyvateľstvu.*“ (S/RES/1296).

Rozvoj agendy ochrany civilného obyvateľstva pokračoval a v roku 2002 bol vypracovaný *Aide Mémoire* týkajúci sa ochrany civilného obyvateľstva v kontexte mierových operácií, ktorý bol v roku 2004 aktualizovaný³ a doplnený Úradom pre koordináciu humanitárnych záležitostí (Office for Coordination of Humanitarian Affairs – OCHA) a ktorý identifikoval päť špecifických oblastí, ktoré by sa agenda ochrany civilného obyvateľstva mala primárne zamerať, konkrétne (1) uskutočnenie adekvátnych bezpečnostných opatrení; (2) zapojenie sa do dialógu s bojujúcimi stranami; (3) zjednodušenie dodávok humanitárnej pomoci; (4) ochrana a bezpečnosť humanitárneho personálu; (5) dodržiavanie medzinárodných právnych záväzkov. (*Aide Mémoire*, 2004)

V roku 2006 prijala BR OSN rezolúciu 1674, v ktorej na jednej strane už tradične potvrdila „*primárnu zodpovednosť strán konfliktu za ochranu civilného obyvateľstva*“, avšak súčasne s tým potvrdila tiež „*primárnu zodpovednosť BR OSN v súlade s Chartou OSN za udržiavanie medzinárodného mieru a bezpečnosti*“ (S/RES/1674). Rezolúcie BR OSN týkajúce sa otázky ochrany civilného obyvateľstva tak výrazne naznačili progresívne ustanovenie spojenia medzi systematickým porušovaním medzinárodného humanitárneho práva a ohrozením medzinárodného mieru a bezpečnosti. (*Protection of Civilians...*, 2008) V kontexte konceptualizácie ohrozenia civilného obyvateľstva ako ohrozenia mieru a bezpečnosti *per se* je zároveň možné uvedenú rezolúciu

³ Posledná aktualizácia spomínaného *Aide Mémoire* je z roku 2009.

chápať ako ďalší krok k potvrdeniu doktríny zodpovednosti ochraňovať.⁴ Pravdepodobne najexplicitnejšie vyjadrenie prepojenia medzi politikou ochrany civilného obyvateľstva a doktrínou zodpovednosti ochraňovať (v rámci tematických rezolúcií BR OSN, t.j. okrem rezolúcií týkajúcich sa špecifických konfliktov, ku ktorým BR vyjadrila svoj postoj prostredníctvom rezolúcie) je možné nájsť v zatiaľ poslednej rezolúcii BR týkajúcej sa agendy ochrany civilného obyvateľstva 1894 z roku 2009. V jej dikcii BR „*zdôrazňuje relevantnosť ustanovení Záverov Svetového summitu z roku 2005 týkajúcich sa ochrany civilného obyvateľstva v ozbrojených konfliktoch, vrátane článkov 138 a 139 týkajúcich sa zodpovednosti ochraňovať civilné obyvateľstvo pred genocídou, vojnovými zločinmi, etnickými čistkami a zločinom proti ľudskosti*“ (S/RES/1894).

Navyše, agenda ochrany civilného obyvateľstva predstavuje konštantne dominantnú agendu generálneho tajomníka OSN, či už sa jednalo o **Kofi Annana**, alebo v súčasnosti **Ban Ki-moona**. V **Banovom** prípade ochrana človeka predstavuje jeden z kľúčových pilierov jeho pôsobenia, a taktiež momentálnych aktivít OSN. Je teda možné konštatovať, že napriek pretrvávajúcim diskrepanciám medzi jednotlivými členmi BR OSN, či už jej stálymi alebo nestálymi členmi, ochrana civilného obyvateľstva predstavuje princíp, na ktorom sa všetci členovia zhodujú. Praktická implementácia tohto princípu, t.j. otázka, za akých podmienok a ako by mal byť čo najadekvátnejšie prostredníctvom BR OSN realizovaný, zostáva naďalej najslabším miestom. Táto skutočnosť vychádza jednak z pragmatických politických a národnoštátnych záujmov jednotlivých štátov, ale je možné nájsť aj hlbšie dôvody, predovšetkým v rozličnom pohľade na hodnotu a význam jednotlivých princípov fungovania medzinárodného spoločenstva (najmä v otázkach významu suverenity štátu) a v odlišných hodnotových orientáciách jednotlivých aktérov.

Napriek problémom pri praktickej realizácii je výsledkom záujmu BR OSN o agendu ochrany civilného obyvateľstva a jej aktivít od konca 90-tych rokov (v kontexte komplexných snáh v rámci ale tiež mimo rámca OSN o inkorporáciu problematiky ľudskej bezpečnosti ako komplementárneho konceptu k tradičnej

⁴ Krátko po prijatí doktríny R2P na Svetovom summite 2005 generálny tajomník OSN vydal novú správu, ktorá odporúčala BR prijať R2P a jej záväzok poskytnúť ochranu civilnému obyvateľstvu v ozbrojených konfliktoch, prijať opatrenia na uľahčenie dodávok humanitárnej pomoci, pokračovať v ujasnení miesta ochrany civilného obyvateľstva v mandátoch mierových misií a vytvoriť systém na monitorovanie dodržiavania tejto ochrany. (S/2005/740)

bezpečnosti štátu) tzv. „politika ochrany“ (*politics of protection*) civilného obyvateľstva, ktorá má podľa **Bellamyho** a **Williamsa** v súčasnosti štyri základné charakteristiky (Bellamy – Williams, 2011):

- Medzinárodné spoločenstvo sa v súčasnosti explicitne zameriava na problematiku ochrany civilného obyvateľstva, ako sme mali možnosť vidieť v súvislosti s udalosťami arabskej jari či už v Líbii alebo aktuálne tiež Syrii, ale taktiež v iných krajinách či regiónoch od konca 90-tych rokov, konkrétne v Sierra Leone (UNAMSIL), Haiti (MINUSTAH), Burundi (ONUB), Libérii (UNMIL), Sudáne (UNMIS/UNAMID), Konžskej demokratickej republike (MONUC/MONUSCO) či na Pobreží Slonoviny (UNOCI). Uvedené mierové operácie boli autorizované pod Kapitolou VII Charty OSN a obsahovali ustanovenia o použití „všetkých potrebných prostriedkov“ na ochranu civilného obyvateľstva.⁵
- BR OSN opakovane dokázala, že je ochotná a za priaznivých podmienok aj schopná autorizovať použitie vojenskej sily za účelom ochrany civilistov.
- Pri kreovaní konsenzu a následne aj pri praktickej realizácii ochrany civilného obyvateľstva sa zvýraznila kľúčová úloha relevantných regionálnych organizácií, a to nielen vo forme ich priamej účasti na mierových operáciách, ale predovšetkým vo forme tzv. „vrátnikov“, ktorí ovplyvňujú diskusiu, jej charakter a priebeh na pôde BR.
- Koncepcia vytvorila priestor na zvýšenie akcieschopnosti BR OSN, keď sa relevantné štáty zhodli, že pri reagovaní na krízové situácie je vhodnejšie uprednostniť postup prostredníctvom OSN a regionálnych organizácií pred konaním vo forme unilaterálnych akcií či koalícií ochotných a schopných.

Ako už bolo v texte niekoľkokrát naznačené, agenda ochrany civilného obyvateľstva v sebe obsahuje nielen samotnú ochranu životov osôb, ale tiež požiadavky dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva, otázky spojené s operačnými postupmi v rámci mierových operácií a humanitárnej pomoci, problematiku postavenia a úloh BR OSN v reakcii na krízy, ako aj otázky odzbrojenia. (Protection of Civilians..., 2008) Zároveň sa však samotná koncepcia ochrany civilného obyvateľstva nezaobera problematikou štátnej suverenity a jej absolútneho či podmieneného charakteru, keďže, ako podotýka

⁵ Samozrejme, formuláciu „použitie všetkých dostupných prostriedkov“ nie je možné brať *ad literam*, keďže v texte predmetných rezolúcií sa častokrát vyskytujú mnohé geografické, časové či iné obmedzenia, ktoré prakticky obmedzujú ich vykonateľnosť len na „niektoré“ prostriedky.

John H. Lie, nie je myslená ako intervencionistická koncepcia. Je nutné chápať ju skôr ako „návod ako, a nie či konať. Ochrana civilného obyvateľstva nepredpisuje konkrétne konanie, ale snaží sa vybudovať určitú kultúru ochrany“ (Lie, 2009, s. 9). Otázkou či a za akých podmienok konať, ktorá sa nevyhnutne dotýka problematiky štátnej suverenity a jej charakteru, sa venuje doktrína R2P. Ochrana civilného obyvateľstva je tak koncept úzko spojený, ale zároveň tiež výrazne širší ako R2P, ktorému sa budeme venovať v nasledujúcej stati.

Zodpovednosť ochraňovať

Súbežne s posunom v oblasti agendy ochrany civilného obyvateľstva sa ešte výraznejšie preukázala potreba odstrániť rozpor medzi dikciou Charty OSN, predovšetkým v otázkach suverenity štátu a nezasahovania do jeho vnútorných záležitostí a praktickou realizáciou tejto ochrany, ktorá v mnohých prípadoch nebola uskutočniteľná bez porušenia princípov suverenity štátu. Rozširovanie pôsobnosti BR OSN a dôraz, ktorý medzinárodné spoločenstvo začalo klásť na ľudsko-právnu problematiku a ochranu civilného obyvateľstva viedlo k silnejúcemu napätiu medzi princípom nezasahovania do vnútorných záležitostí štátu a princípom zodpovednosti BR OSN za udržiavanie mieru a bezpečnosti, keďže – predovšetkým s ohľadom na prístup z pohľadu ľudskej bezpečnosti – ohrozenia mieru a bezpečnosti vyplývali predovšetkým z vnútropolitického vývoja v rizikových štátoch.

V reakcii na uvedené problémy a vývoj vtedajší generálny tajomník OSN **Kofi Annan** vyzval medzinárodné spoločenstvo k „*dohode na základe pre kolektívne zásahy proti brutálnym masovým zločinom, vrátane genocidy, vojnových zločinov, zločinov proti ľudskosti a etnických čistiek*“ (Gaertner, 2011, p. 1). Vedúcu pozíciu v tejto iniciatíve zaujala kanadská vláda a odpovedala zriadením Medzinárodnej komisie pre intervenciu a štátnu suverenity (*International Commission on Intervention and State Sovereignty – ICISS*), ktorej úlohou bolo zosúladiť princíp suverenity s potrebou a záväzkom chrániť ľudské práva. Svoje závery ICISS zverejnila v roku 2001 v správe nazvanej *Zodpovednosť ochraňovať (The Responsibility to Protect)*, ktorá predstavuje pokus o reformuláciu koncepcie štátnej suverenity, pričom odmieta suverenity chápanú ako absolútnu zvrchovanosť štátu nad všetkými záležitosťami na svojom území a vyjadruje presvedčenie o nutnosti chápať ju ako zodpovednosť štátu chrániť svojich občanov. V prípade, že štát nie je ochotný alebo schopný chrániť svojich obyvateľov pred vážnym nebezpečenstvom, prípadne sa sám

angažuje v násilí na svojom obyvateľstve, princíp nezasahovania do vnútorných záležitostí (ergo suverenity) je druhoradý voči medzinárodnej zodpovednosti chrániť obyvateľstvo. To v sebe zahŕňa nielen zodpovednosť reagovať na humanitárne krízy (humanitárna intervencia – *responsibility to react*), ale tiež zodpovednosť predchádzať týmto krízam (zodpovednosť prevencie – *responsibility to prevent*) a transformovať dotknuté štáty po ich skončení smerom k bezpečnosti, spravodlivosti a zmiereniu, a rozvoju (zodpovednosť obnovy – *responsibility to rebuild*) (ICISS, 2001).

Z teoretického hľadiska doktrína R2P vychádza z idealistického predpokladu o úlohe morálky v zahraničnej politike a medzinárodných vzťahoch všeobecne. Po prvé, vychádza a zároveň rozširuje liberálny argument pre humanitárnu intervenciu, ktorý pramení z presvedčenia, že „*hlavným cieľom štátov a vlád je ochrana a zabezpečenie ľudských práv, teda práv, ktoré prináležia všetkým osobám na základe ich samotnej existencie*“ (Tesón, 2003, s. 93). Analogicky, R2P považuje suverenitu nie za právo, ale za zodpovednosť a tvrdí, že štáty majú primárnu zodpovednosť ochraňovať svojich obyvateľov pred „*závažnými a nenapraviteľnými škodami spôsobenými ľudským bytostiam*“ (ICISS, 2001). Pokiaľ štáty nie sú schopné alebo ochotné tak učiniť, medzinárodné spoločenstvo má zodpovednosť zasiahnuť, aj za cenu dočasného *de facto* obmedzenia suverenity dotyčného štátu. Hoci R2P poskytuje skôr širší normatívny rámec, ako presný a záväzný súbor pravidiel a chýba jej sila Charty OSN, „*môže byť chápaná ako dôležitý pokus o zosúladenie dvoch aktuálne platných fundamentálnych medzinárodných režimov: režimu suverenity a ochrany štátnej integrity a režimu rešpektovania a ochrany ľudských práv*“ (Raticová, 2012, s.50).

Po druhé, R2P vychádza z teórie spravodlivej vojny, predovšetkým v rovine argumentu pre ozbrojenú humanitárnu intervenciu. R2P zavádza kritérium „*spravodlivého dôvodu*“, ktoré explicitne stanovuje, že ozbrojená intervencia bude odôvodnená v prípade „*závažných a nenapraviteľných škôd spôsobených ľudským bytostiam*“ vo forme (1) „*rozsiahlych strát na životoch, uskutočniteľných alebo predvídateľných, či už zahŕňajú genocídny úmysel alebo nie, ktoré sú výsledkom úmyselného konania štátu alebo jeho nekonania alebo neschopnosti konať*“; (2) *alebo rozsiahlych etnických čistiek, uskutočnených alebo predvídateľných či už sú realizované vraždami, násilným vyhánaním, aktmi teroru alebo znásilňovaním*“ (ICISS, 2005, s. 32). Ako však konštatuje **Gaertner**, otázkou kto definuje „spravodlivosť“ a čo je ešte dôležitejšie, „veľký rozsah“, sa ICISS nezaobrá. (Gaertner, 2011)

V snahe zabrániť potenciálnemu zneužitiu doktríny R2P určitým štátom či skupinou štátov na sledovanie partikulárnych cieľov, ktoré nie sú v súlade s humanitárnym určením doktríny, stanovuje správa okrem spravodlivého dôvodu aj štyri nasledovné, tzv. ochranné princípy:

- *Správny úmysel.* Vzťahuje sa na skutočnosť, že primárnym dôvodom intervencie musí byť zastavenie alebo odvrátenie ľudského utrpenia. Zaujímavé je, že Správa sa zmieňuje aj o „iných motívoch“ intervenujúceho štátu. Uznáva, že pravdepodobne môžu byť prítomné bez ohrozenia celkového humanitárneho motívu, pokiaľ nepredstavujú primárny dôvod intervencie.
- *Vyčerpanie všetkých prostriedkov.* Vojenská intervencia sa môže uskutočniť len v prípade, že boli vyčerpané „všetky diplomatické a nediplomatické možnosti prevencie alebo mierového riešenia humanitárnej krízy“. Tento princíp však môže negatívne korelovať s posledným ochranným princípom – rozumnými šancami na úspech. Oneskorené konanie môže do veľkej miery znížiť vyhliadky na úspech, a to až do tej miery, že uskutočnenie intervencie už nebude v súlade s princípom rozumnej šance na úspech. Na druhej strane príliš voľné a rýchle hodnotenie použitých prostriedkov v zmysle, že by „neboli úspešné ani v prípade ich využitia“ (ICISS, 2001, s. 36), môže uľahčiť zneužitie R2P pri jej výkone.
- *Primerané prostriedky,* teda len také, ktoré sú „najmenšie potrebné na zabezpečenie príslušného cieľa“ v zmysle rozsahu, trvania a intenzity vojenskej intervencie, a sú „primerané účelu a v súlade so závažnosťou pôvodnej provokácie“ (ICISS, 2001, str. 37). Kľúčovým problémom je však vzťah doktríny R2P – v zásade zameranej na ochranu civilného obyvateľstva – so zmenou režimu. Ako ukazujú nedávne udalosti v Líbyi, medzi „ochranou obyvateľstva“ pod heslom R2P a „pridaním sa na jednu zo strán“ v občianskej vojne je nejasná a tenká hranica implikujúca značný potenciál na rozširovanie pôvodných cieľov a mandátu misie s potenciálne devastáčnymi účinkami na samotnú doktrínu. Je ťažké si predstaviť, že väčšina štátov prítomná vo Valnom zhromaždení OSN alebo v BR OSN by otvorene podporila zmenu režimu ako humanitárny cieľ sám o sebe. To, čo fungovalo v Líbyi, nemusí (a pravdepodobne ani nebude) fungovať v iných situáciách – ako sme mali možnosť presvedčiť sa nedávno v prípade dvojitého veta Ruska a Číny ohľadom rezolúcie týkajúcej sa situácie v Sýrii – čím sa znižuje pravdepodobnosť kolektívneho zásahu.

- *Rozumné šance na úspech v kontexte R2P znamenajú, že vojenský zásah môže byť ospravedlniteľný len ak má rozumnú šancu na úspech, teda „v prvom rade na zastavenie alebo odvrátenie násilností alebo utrpenia, ktoré boli dôvodom pre intervenciu. Vojenská intervencia nie je ospravedlniteľná, ak nemôže byť dosiahnutá reálna ochrana, alebo ak je pravdepodobné, že dôsledky intervencie budú horšie, ako keby nebol podniknutý nijaký zásah“ (ICISS, 2001, s. 37).*

Nakoniec správa berie do úvahy otázku autority, ktorá by bola oprávnená uskutočniť intervenciu. Podobne ako u kritérií stanovených pre vojenskú intervenciu je prístup k tejto otázke trochu nejednoznačný, čo ponecháva priestor pre interpretáciu a spochybňovanie. Správa ICISS nehovorí konkrétne o nositeľovi zodpovednosti a autorite intervenujúceho, nakoľko nemenuje žiadnu autoritu či inštitúciu, ktorá by mala *výhradnú* zodpovednosť konať. Ako poznamenáva **Pattison**, R2P „*implikuje, že existuje nepridelená zodpovednosť ochraňovať (v určitých prípadoch), ktorá patrí medzinárodnému spoločenstvu vo všeobecnosti, ale nikomu konkrétne*“ (Pattison, 2010, s. 10). Toto podľa **Gaertnera** „*vedie ku skrytému napätiu ohľadom toho, čo je dôležitejšie: uvedené kritériá, alebo kompetentná a trvalá autorita. Hlavnou výzvou je, ako zosúladiť tieto dva prístupy*“ (Gaertner, 2011, s. 4). Správa sa obmedzuje na konštatovanie, že „*neexistuje lepší alebo vhodnejší orgán na riešenie otázky vojenskej intervencie za účelom ochrany ľudí ako je BR OSN*“ a že „*poverenie BR OSN musí byť v každom prípade udelené pred vykonaním akéhokoľvek vojenského zásahu*“ (ICISS, 2001, s. 50). Explicitne však nehovorí, že je to podmienka *sine qua non* intervencie, či dokonca legitímnej intervencie; namiesto toho dáva dikcia textu jasne najavo, že BR OSN je považovaná za primárny, nie však výhradný zdroj autority. Ak BR odmietne, alebo nie je schopná prijať primerané opatrenia, Valné zhromaždenie OSN, regionálne organizácie, „*koalície schopných a ochotných,*“ či dokonca unilaterálni intervenujúci môžu byť považovaní (za predpokladu, že boli splnené kritériá a všetky ochranné princípy) za legitímnych intervenujúcich. Správa zaujímavou formuluje otázku, či väčšia „*škoda na medzinárodnom poriadku vznikne ak je BR obídená, alebo ak dochádza k vraždám ľudí, zatiaľ čo BR sa len prizerá*“ (ICISS, 2001, s. 55). Nedostatočná jasnosť však robí R2P ľahko kritizovateľnou kvôli jej selektívnosti a nekonzistentnosti v praxi, pretože „*ak nositeľ zodpovednosti nie je špecifikovaný, je každému jasné, prečo potenciálni nositelia tejto zodpovednosti môžu zväžiť nezasahovanie vo všetkých prípadoch*

humanitárnych kríz, ak sú tu pre každý z týchto prípadov alternatívni aktéri, ktorí tiež môžu uskutočniť zásah ako im káže povinnosť" (Tan, 2006, s. 95 - 96).

Oficiálne medzinárodné spoločenstvo prijalo doktrínu R2P v roku 2005 na Svetovom summite OSN. Táto v súčasnosti platná verzia zavádza primárnu zodpovednosť vlády za ochranu vlastného obyvateľstva pred genocídou, vojnovými zločinmi, zločinmi proti ľudskosti a etnickými čistkami. Ak vláda nie je ochotná či schopná tak urobiť, medzinárodné spoločenstvo má zodpovednosť zasiahnuť, čo sa rovná dočasnému obmedzeniu suverenity dotyčného štátu.

Doktrína R2P, ktorú prijalo Valné zhromaždenie OSN, bola navrhnutá tak, aby stála na troch rovnako dôležitých pilieroch. Prvým pilierom je zodpovednosť štátu ochraňovať. Jedná sa o primárnu zodpovednosť štátov chrániť vlastné obyvateľstvo pred genocídou, vojnovými zločinmi, etnickými čistkami a zločinmi proti ľudskosti a ich podnecovaním. Druhý pilier sa koncentruje na medzinárodnú pomoc a budovanie kapacít, čím predstavuje záväzok medzinárodného spoločenstva pomáhať štátom pri plnení týchto povinností. Snaží sa stavať na spolupráci medzi členskými štátmi, na regionálnych a subregionálnych dohodách, občianskej spoločnosti a súkromnom sektore. Tretím pilierom je zodpovednosť medzinárodného spoločenstva kolektívne, včas a rozhodným spôsobom reagovať, ak štát zjavne zlyháva v poskytovaní ochrany. (Implementing the Responsibility..., 2009)

Pokiaľ ide o praktickú implementáciu, **Weiss** a **Pattison** správne poukazujú, že existuje niekoľko podstatných rozdielov medzi R2P ako ju navrhla ICISS a R2P prijatou OSN na Svetovom summite v roku 2005. **Weiss** označuje R2P prijatú v roku 2005 ako zjednodušenú, tzv. „*R2P Lite*“ (Weiss, 2007, p. 117), nakoľko je v dôsledku rokovaní medzi jednotlivými štátmi a snahou zabezpečiť jej prijatie celým Valným zhromaždením OSN v porovnaní s pôvodnou Správou ICISS v niekoľkých ohľadoch výrazne obmedzená. Správa ICISS (a) implicitne pripisuje medzinárodnému spoločenstvu zodpovednosť ochraňovať pravdepodobne vo viacerých prípadoch, kedy sa jedná nielen o *zjavné zlyhanie* predmetného štátu, ale aj o podstatné porušovanie ľudských práv; (b) formulácie sú benevolentnejšie a zahŕňajú „*závažné a nenapraviteľné škody spôsobené ľudským bytostiam*“, „*veľké straty na životoch*“ a „*rozsiahle etnické čistky*“ ako legitímne podmienky na to, aby medzinárodné spoločenstvo na seba prevzalo zodpovednosť ochraňovať; (c) uprednostňuje všeobecnú povinnosť medzinárodného spoločenstva konať keď štát nedodržiava svoju primárnu zodpovednosť; (d) BR je primárnym, ale nie výhradným zdrojom autority zasiahnuť; (e) zahŕňa správny úmysel, vyčerpanie všetkých

prostriedkov, primerané prostriedky a rozumnú šancu na úspech ako podmieňujúce ochranné princípy na podniknutie intervencie (ICISS, 2001; Pattison, 2010).

Naopak, R2P v jej „light“ verzii ako bola prijatá OSN, je výsledkom politických úvah a vyjednávania, ktoré pôvodnú myšlienku obrali o väčšinu jej praktickej použiteľnosti, nakoľko (a) prenáša zodpovednosť ochraňovať na medzinárodné spoločenstvo *vylučne* v prípade, ak zainteresované štátne orgány *zjavne zlyhávajú* pri ochrane svojho obyvateľstva; (b) okolnosti, za ktorých medzinárodné spoločenstvo môže zasiahnuť, sú obmedzenejšie a *taxatívne* vymenované (genocída, vojnové zločiny, etnické čistky a zločiny proti ľudskosti); (c) uprednostňuje selektívny prístup od prípadu k prípadu pred všeobecnou povinnosťou zasiahnuť; (d) vyžaduje kolektívny zásah prostredníctvom BR OSN v úzkej spolupráci s regionálnymi organizáciami; a (e) nezmieňuje sa o kritériách pre intervenciu (World Summit Outcome, 2005; Pattison, 2010).

Záver

Od vzniku OSN sa jej aktivity na udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti vo forme mierových operácií rozvinuli z nestranných, relatívne úzko koncipovaných a politicky nekontroverzných mandátov založených na súhlase všetkých strán konfliktu smerom k proaktívnejšej, nie vždy nestrannej a rozsiahlejšej agende ochrany civilného obyvateľstva počas ozbrojeného konfliktu ale aj mimo neho. Tieto zmeny si vyžiadali nielen operatívne opatrenia na zlepšenie fungovania misií OSN počas ich faktického nasadenia, ale tiež vytvorenie širšieho a hlbšieho konsenzu kto, kedy a za akých podmienok môže ochranu civilného obyvateľstva realizovať v prípade, že túto povinnosť nie sú schopné alebo ochotné vykonávať jednotlivé strany konfliktu, respektíve dotknuté štáty. Práve otázka vytvorenia takéhoto konsenzu je kľúčová, pretože sa jedná o podmienku *sine qua non* efektívnej realizácie ochrany civilného obyvateľstva prostredníctvom formulovania adekvátnych mandátov na pôde BR. O dôležitosti tejto problematiky svedčí aj skutočnosť, že od konca 90-tych rokov BR OSN pri reakcii na porušenia či ohrozenia medzinárodného mieru a bezpečnosti opakovane a stále intenzívnejšie konceptualizovala svoje konanie v intenciách ochrany civilného obyvateľstva. To isté o sebe predstavuje posun v spôsobe, akým BR OSN nahliada na otázky bezpečnosti a akým spôsobom interpretuje svoje ciele a úlohy a snaží sa o ich prispôbenie

súčasnej medzinárodnopolitickej situácii. V nadväznosti na túto reinterpretáciu zohráva kľúčovú úlohu spôsob, akým od polovice prvej dekády 21. storočia dochádza k prieniku agendy ochrany civilného obyvateľstva s doktrínou zodpovednosti ochraňovať, ktorá sa zameriava viac než priamo na fyzickú ochranu civilistov na stanovenie princípov, akými by sa štáty k civilnému obyvateľstvu mali správať, a zároveň na určenie limitov ich konania. Je dôležité opätovne zdôrazniť, že hoci sa agenda ochrany civilného obyvateľstva a doktrína zodpovednosti ochraňovať prekrývajú, nejedná sa o totožné koncepty. Ako podotýka **Jennifer Welsh**, „ochrana civilného obyvateľstva je v určitom zmysle užší koncept, pretože sa týka len ozbrojeného konfliktu (a zločiny v rámci R2P sa môžu vyskytnúť aj mimo tohto kontextu), ale je zároveň aj konceptom širším, pretože práva civilného obyvateľstva počas ozbrojeného konfliktu idú nad rámec fyzickej ochrany pred násilím. Tento rozdiel bol zdôraznený nielen konceptuálne, ale tiež politicky. Koncentrovaním sa na kontext ozbrojeného konfliktu, agenda ochrany civilného obyvateľstva smeruje pozornosť BR na zrejmé ohrozenia mieru a bezpečnosti v porovnaní s viac spornou oblasťou masívneho porušovania ľudských práv (ktoré spadajú do širšieho rámca zodpovednosti ochraňovať)“ (Welsh, 2011, s. 3). Práve R2P predstavuje problematickejšiu stránku „politiky ochrany“, pretože napriek jej oficiálnemu prijatiu na Svetovom summite v roku 2005 jej akceptovanie medzinárodným spoločenstvom nie je bezvýhradné. Súvisí to opäť so spôsobom výkladu a jeho extenzívnosťou, t.j. či sa pohybuje v intenciách R2P tak, ako ich navrhla ICISS, alebo tak, ako boli vo svojej „Lite“ verzii prijaté Valným zhromaždením OSN. Argumentácia zástancov R2P a nedávne príklady z praxe totiž ukazujú, že priechodnosť medzi oboma verziami R2P je skôr otázkou interpretácie a politickej argumentácie od prípadu k prípadu a na základe výhodnosti či nevýhodnosti konkrétnych podmienok.

Pre zástancov doktríny zodpovednosti ochraňovať znamenala nedávna intervencia v Líbyi s mandátom OSN konečné a neodvolateľné potvrdenie tejto doktríny ako normy v medzinárodných vzťahoch, a zároveň dôkaz, že OSN je naozaj schopná ju premietnuť do praxe (Dunne, 2011). Pre kritikov je ďalšia krajina Stredného východu, Sýria, dôkazom vnútorných chýb a účelovosti doktríny. Poukazujú na nedostatok jej konzistentnosti, ktorý sa prejavuje v selektívnej aplikácii, pretrvávajúci dvojakoých štandardov rovnajúcich sa humanitárnemu imperializmu (Bricmont, 2006) a očividnej doktríne imperiálneho práva (Chomsky, 2008). Podľa ich názoru nie je R2P ničím iným ako humanitárnou intervenciou pod iným názvom. Nakoľko humanitárna intervencia

je príliš problematický koncept, ktorý vzbudzuje negatívne postoje a odpor, R2P je najnovším západným vynálezom zakoreneným vo viere v univerzálnu povahu liberálno-demokratických hodnôt, navrhnutým tak, aby uľahčoval intervencionistickú zahraničnú politiku pod rúskom ochrany ľudských práv, ktorý oprávňuje na benevolentný prístup k zasahovaniu do vnútorných záležitostí krajín, ktoré presadzujú z pohľadu západných liberálnych demokracií nevyhovujúcu a nekonformnú zahraničnú politiku.

V snahe vzdialiť sa od (do značnej miery arbitrárnej) dichotómie morálky a záujmu, **Stewart a Knaus** tvrdia, že otázkou nie je čo by sme mali robiť, ale čo môžeme robiť: vychádzajúc z pochopenia limitov západných inštitúcií v 21. storočí a zo seriózneho zváženia špecifického kontextu konkrétnej intervencie (Stewart – Knaus, 2011). Prípady Líbye a Sýrie sú názorným príkladom problému: zatiaľ čo podmienky v Líbyi umožnili intervenciu, Sýria je v mnohom odlišný prípad. Navyše podľa mnohých krajín (najmä Ruska a Číny) angažovanie sa krajín NATO počas intervencie NATO v Líbyi išlo nad rámec nutnej ochrany civilistov a zakladalo sa na príliš extenzívnej interpretácii mandátu vyplývajúceho z Rezolúcie OSN 1973/2011. To v kombinácii s ďalšími faktormi (predovšetkým normatívnou opozíciou a politickými záujmami Ruska a Číny) značne znížilo šance, aby OSN zaujala podobne rezolútny postoj a rozhodný krok aj voči Sýrii.

Sýria a krajiny Blízkeho východu (nehovoriac o mnohých krajinách na africkom kontinente) nám naďalej pripomínajú, že aj R2P má svoje limity, rovnako ako mal starý koncept humanitárnej intervencie. Z konceptuálneho hľadiska sa niet čomu diviť, keďže R2P obsahuje niekoľko vnútorných obmedzení pokiaľ ide o to kedy a za akých okolností môže byť podniknutý vojenský zásah. Na druhej strane tlak na normatívny prístup k zahraničnej politike, ktorý je tiež vlastný doktríne R2P, niekedy vzbudzuje neuskutočniteľné a prehnané očakávania, ktoré nakoniec môžu pôsobiť proti samotným zámerom doktríny zodpovednosti ochraňovať. Od žiadneho štátu či medzinárodnej organizácie nemožno rozumne očakávať, že bude zasahovať všade, kde by to normatívny prístup vyžadoval. V konečnom dôsledku radšej, ako považovať R2P za konzistentný návod ako aplikovať použitie sily z humanitárnych dôvodov, je vhodnejšie ju vnímať ako normu, ktorá znižuje pravdepodobnosť neintervencie v prípade masívneho páchania násillia a zločinov na civilnom obyvateľstve (Dunne, 2011) a robí nečinnosť problematickejšou – avšak nie nemožnou. Vzhľadom na skutočnosť, že R2P je stále akceptovaná len čiastočne a je interpretovaná podľa potreby, musíme si zvyknúť, minimálne v

strednodobom horizonte, že zostane aplikovaná selektívne. Pretože najväčším problémom medzinárodného spoločenstva v súvislosti s R2P nie je či sa má, alebo nemá stať normou, ale ako túto normu v budúcnosti konzistentne aplikovať prostredníctvom jasných procedurálnych pravidiel.

Samotná agenda ochrany civilného obyvateľstva je relatívne bezproblémová a principiálne akceptovaná, a nedochádza k výrazným sporom o jej uplatnenie v prípadoch, že dotknutý štát, respektíve strany konfliktu vyjadria súhlasné stanovisko s pôsobením OSN. Ukazuje sa však, že je naďalej výrazne problematická v prípade, že sa má ochrana civilného obyvateľstva uskutočňovať bez súhlasu, respektíve priamo proti vôli dotknutého štátu, t.j. v situácii, keď dochádza k jej prieniku s doktrínou zodpovednosti ochraňovať. Hoci na jednej strane je viditeľná pochopiteľná snaha oddeliť agendu ochrany civilného obyvateľstva od doktríny R2P, aby nedošlo k jej politizácii, je zároveň evidentné, že takéto striktné oddelenie nie je možné. Z toho nevyhnutne plynú viaceré problémy pri praktickej realizácii politiky ochrany civilného obyvateľstva. Tým hlavným sú predovšetkým mandáty BR OSN a ich následná interpretácia a implementácia. Snaha vyhnúť sa nejasnostiam pri koncipovaní mandátov a presne stanoviť limity konania v rámci konkrétneho mandátu môže viesť krajiny, ktoré nie sú skalnými stúpcami R2P, k požiadavkám o čo najpresnejšie definovanie konkrétneho mandátu v rámci rezolúcie BR OSN, čo môže negatívne ovplyvniť schopnosť reakcie OSN na krízu jednak sťažením dosiahnutia konsenzu na pôde BR, ako aj následne prílišnými obmedzeniami výkonu mandátu a tým zníženiu schopnosti efektívne ich implementovať. S tým súvisí širší problém vzťahu medzi humanitárnymi a politickými cieľmi intervencie, predovšetkým otázka zmeny režimu ako výsledku, alebo priamo podmienky realizácie politiky ochrany civilného obyvateľstva. Pozície Ruska a Číny, ale aj ďalších dvoch krajín BRIC – Brazília a Indie, ako aj iných krajín, prevažne globálneho juhu, sú dlhodobo a konštantne odmietavé k takejto extenzívnej interpretácii politiky ochrany. Na jednej strane vyjadrujú legitímne pochybnosti a obavy ohľadom možného zneužitia agendy ochrany civilného obyvateľstva na iné zábery (oslabenie alebo zmenu režimu, prípadne intervenciu zameranú na riešenie iných, paralelných otázok, ktoré nemajú priamy súvis s ochranou obyvateľstva), neposkytujú dostatočnú odpoveď na to, akým spôsobom postupovať a nájsť kompromis medzi zabezpečením ochrany civilného obyvateľstva v prípade, že je to práve dotknutý režim, ktorý predstavuje hlavné ohrozenie pre civilné obyvateľstvo, bez spôsobenia alebo požadovania jeho zmeny či zmeny jeho správania. Nevyriešenou a potenciálne

zneužívateľnou oblasťou zostáva tiež otázka autority, respektíve hierarchie autorít, s ktorými je možné a potrebné počítať pri implementácii politiky ochrany. To sa týka predovšetkým spolupráce s jednotlivými regionálnymi organizáciami, ktoré výrazným spôsobom vstupujú do agendy ochrany civilného obyvateľstva svojou úlohou „vrátnika“ (Bellamy – Williams, 2011). Hoci na jednej strane majú regionálne organizácie potenciál zabezpečiť širšiu podporu a lepšie prijatie daného opatrenia v regióne s ohľadom na jeho politické, kultúrne či iné špecifiká, zároveň majú tiež potenciál zabrániť efektívnemu prijatiu opatrení v prípade, že by kolidovalo s ich vlastnými záujmami, prípadne záujmami jednotlivých členských štátov.

Napriek uvedeným skutočnostiam reakcie medzinárodného spoločenstva na udalosti súvisiace s revolúciami v arabskom svete, predovšetkým na udalosti v Líbii a taktiež doterajší prístup ku kríze v Sýrii na pôde BR OSN, ako aj v iných krajinách (najmä v prípade Pobrežia Slonoviny) nás privádzajú k záveru, že ochrana civilného obyvateľstva v spojení s doktrínou zodpovednosti chrániť sa stali nielen jedným z pilierov pôsobenia a kľúčových oblastí záujmu BR OSN, ale tiež platformou, ktorá (aspoň do určitej miery) umožňuje kolektívne pôsobenie medzinárodného spoločenstva prostredníctvom BR OSN v úzkej spolupráci s regionálnymi organizáciami. Všetky významné krízy, v ktorých BR postupovala na základe Kapitoly VII Charty OSN, boli totiž konceptualizované primárne ako udalosti potenciálne predstavujúce zločiny proti ľudskosti vyžadujúce angažovanie sa medzinárodného spoločenstva na ochranu životov civilného obyvateľstva, a až následne v referencii na ohrozenie či narušenie mieru a bezpečnosti, ktoré tak predstavujú. „Politika ochrany“ v prieniku ochrany civilného obyvateľstva a zodpovednosti ochraňovať tak v pozitívnom, aj negatívnom zmysle definuje a do veľkej miery podmieňuje bezpečnostnú agendu riešenú na pôde BR OSN, jej charakter, a taktiež možnosti a spôsoby odpovede medzinárodného spoločenstva na krízy a ozbrojené konflikty.

Literatúra:

Aide-memoire for the consideration of issues pertaining to the protection of civilians. 2004. New York: OCHA Policy Development and Studies Branch, 2004.

- ANNAN, K. 2000. 'We the Peoples': *The Role of the United Nations in the 21st Century ("Millennium Report")*. United Nations General Assembly Resolution A/54/2000. Dostupné na internete: <http://www.un.org/millennium/sg/report/>
- BAN, KI-MOON. 2008. *Secretary-General defends, clarifies 'responsibility to protect' at Berlin event on 'Responsible sovereignty: international cooperation for changed world'*. 2008. Dostupné na internete: <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sgsm11701.doc.htm>
- BAN, KI-MOON. 2009. *Implementing the Responsibility to Protect. Report of the Secretary-General. United Nations General Assembly*. Dostupné na internete: <http://globalr2p.org/pdf/SGR2PEng.pdf>
- BAN, KI-MOON. 2011. 'Human protection and the 21st Century United Nations', Cyril Foster Lecture, Oxford University, 2. február 2011. Dostupné na internete: http://www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/search_full.asp?statID=1064
- BELLAMY, A.J. 2010. The Responsibility to Protect – Five Years on. In *Ethics and International Affairs*, roč. 24, 2010, č. 2, ISSN: 1747-7093, s. 143 - 169.
- BELLAMY, A.J. – WILLIAMS, P.D. 2011. The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect. In *International Affairs*, roč. 87, 2011, č. 4, ISSN: 1468-2346, s. 825 - 850
- BRICMONT, J. 2006. *Humanitarian Imperialism: Using Human Rights to Sell War*. New York: Monthly Review Press, 2006. 176 s. ISBN: 1-58367-147-1.
- DANIEL, D. – TAFT, P. – WIHARTA, S. (eds.) 2008. *Peace Operations. Trends, Progress and Prospects*. Washington, DC: Georgetown University Press, 2008. 271 s. ISBN: 978-1-58901-209-7
- DUNNE, T. – GIFKINS, J. 2011. Libya and the State of Intervention. In *Australian Journal of International Affairs*, roč. 65, 2011, č. 5, ISSN: 1035-7718, s. 515 - 529.
- GAERTNER, H. 2011. Responsibility to Protect (R2P) and Libya. Vienna: Austrian Institute for International Affairs, 2011. Dostupné na internete: http://www.oii.ac.at/fileadmin/Unterlagen/Dateien/Kurzanalysen/Responsibility_to_Protect_and_Libya.pdf
- HOLT, V. K. – BERKMAN, T. 2006. *The Impossible Mandate? Military Preparedness, the Responsibility to Protect and Modern Peace Operations*. Stimson Centre, 2006. Disponibilné na http://www.stimson.org/images/uploads/researchpdfs/Complete_DocumentThe_Impossible_Mandate-Holt_Berkman.pdf

- HOLT, V. K. – AYLOR, G. – KELLY, M. 2009. *Protecting civilians in the context of UN peacekeeping operations*. UN DPKO/OCHA, 2009.
- CHOMSKY, N. 2008. Humanitarian Imperialism: The New Doctrine of Imperial Right. In *Monthly Review*, roč. 60, 2008, č. 4. ISSN: 0027-0520.
- ICISS (International Commission on Intervention and State Sovereignty). 2001. *The Responsibility to Protect*. Ottawa 2001. Dostupné na internete: <http://www.iciss.ca/report2-en.asp>
- KAŠČÁKOVÁ, D. 2008. *America's Unholy Trinity: Rogue States, Terrorism and Weapons of Mass Destruction*. Master's Thesis. Roma: Roma Tre University, 2008. Nepochikované.
- KAŠČÁKOVÁ, D. 2010. Normatívno-právne a bezpečnostné implikácie zlyhávania štátu. In *Bezpečnostné fórum 2010*, Zborník príspevkov zo IV. medzinárodnej konferencie. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2010, ISBN: 978-80-8083-980-2, s.172 - 183
- LIE, J. S. 2009. *A Culture of Protection? The Interpretation of International Norms in the Context of Sudan*. Paper presented at the annual meeting of the ISA's 50th Annual Convention „Exploring the Past, Anticipating the Future“. Dostupné na internete: http://www.allacademic.com/meta/p312381_index.html
- PATTISON, J. 2010. *Humanitarian Intervention & the Responsibility to Protect: Who Should Intervene?* Oxford: Oxford University Press, 2010. 284 s. ISBN 978-0-19-956104-9
- Protection of Civilians*. 2008. United Nations Security Council Cross-Cutting Report no. 2. New York, 14. október 2008.
- RATICOVÁ, J. 2012. Responsibility to Protect as a Norm and Practice in International Relations. In *Bezpečnostné fórum 2012*. Zborník príspevkov z V. medzinárodnej konferencie. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2012, ISBN 978-80-557-0331-2, s. 47 - 55.
- Report of the Panel on UN Peace Operations (Brahimi Report)*. 2000. A/55/305-S/2000/809. 21. august 2000.
- S/1998/318. "Report of the Secretary-General: The Situation in Africa." 1998. United Nations General Assembly, 13. apríl 1998.
- S/2007/643. *Report of the Secretary-General on the protection of civilians in armed conflict*. 2007. United Nations Security Council , 28 október 2007.
- S/RES/1265 (1999) United Nations Security Council.
- S/RES/1296 (2000) United Nations Security Council.
- S/RES/1674 (2006) United Nations Security Council.

- S/RES/1738 (2006) United Nations Security Council.
S/RES/1894 (2009) United Nations Security Council.
S/RES/1970 (2011) United Nations Security Council.
S/RES/1973 (2011) United Nations Security Council.
- STEWART, R. – KNAUS, G. 2011. *Can Intervention Work?* New York: W. W. Norton & Company, 2011. 236 s. ISBN: 978-0393081206
- TAN, K. C. 2006. The Duty to Protect. In NARDIN, T. – WILLIAMS, M.S. (eds.) *NOMOS XLVII: Humanitarian Intervention*. New York: New York University Press, 2006.
- TESÓN, F. R. 2003. The liberal case for humanitarian intervention. In KEOHANE, R.O. – HOLZGREFE, J.L. *Humanitarian Intervention. Ethical, Legal, and Political Dilemmas*. 2003. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN: 978-0-521-52928-0.
- The Relationship between the Responsibility to Protect and the Protection of Civilians in Armed Conflict*. Policy Brief. 2011. Global Centre for the Responsibility to Protect. 9. máj 2011. Dostupné na internete: global2p.org/media/pdf/GCR2PPolicyBrief-ProtectCivConflict.pdf
- WEIR, E. A. 2010. The Last Line of Defence: How Peacekeepers Can Better Protect Civilians. In *Refugees International*, 2010. Dostupné na internete: http://www.refugeesinternational.org/sites/default/files/10_LastLineDefense.pdf
- WEISS, T. G. 2007. *Humanitarian Intervention: ideas in action*. Cambridge: Polity, 2007. 176 s. ISBN: 9780745640228.
- WELSH, J. 2011. Civilian Protection in Libya: Putting Coercion and Controversy back into RtoP. In *Ethics & International Affairs*, roč. 23, 2011, č. 3. ISSN 1747-7093, s. 1-8.
- WILLIAMS, P.D. 2010. *Enhancing Civilian Protection in Peace Operations: Insights from Africa* Africa Center for Strategic Studies, 2010. Dostupné na internete: <http://africacenter.org/wp-content/uploads/2010/09/ACSS-Research-Paper-1.pdf>
- World Summit Outcome*. 2005. UN General Assembly Resolution A/RES60/1. 2005. Dostupné na internete: <http://www.un.org/summit2005/documents.html>
- WULF, Herbert. 2005. *Internationalizing and Privatizing War and Peace*. 1. vyd. New York: Palgrave Macmillan, 2005. 263 s. ISBN 978-1-4039-4917-2